

Kütüphanecilik ve Bilgibilim Eğitiminde Uluslararası İşbirliği: Avrupa Birliği Faaliyetleri

International Cooperation in Library and Information Science Education: The European Union Activities

Esin Sultan Oğuz

Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 06800 Beytepe, Ankara
esino@hacettepe.edu.tr

Öz: Yirmi birinci yüzyıl tüm dünyada teknoloji, küreselleşme ve rekabetin yükseköğretim kurumlarında yarattığı değişimlere sahne olmuştur. Bu değişim, yükseköğretimde ulusal sınırları reddeden, herkesçe kabul görmüş gelenekleri ve söylemleri sorgulayan bir paradigma değişimi olarak kabul edilmektedir. Buna en belirgin örnek, Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin 1999 yılında imzaladığı Bolonya Deklârasyonu'dur. Bolonya Deklârasyonu 2010 yılına kadar "Avrupa Yükseköğretim Alanı" oluşturma hedefine yönelik bir dizi faaliyet içermektedir. Bu faaliyetler içinde AB ülkelerindeki öğretim kurumları arasında bir örnek uygulamaların teşvik edilmesi ve böylece öğrenci ve öğretim üyesi değişiminin işlevselleştirilmesi yer almaktadır. Avrupa'da kütüphanecilik ve bilgibilim eğitimi veren yükseköğretim kurumları arasında da Bolonya Süreci kapsamında çeşitli işbirliği çalışmaları yürütülmektedir. Bu çalışmada, kütüphanecilik ve bilgibilim eğitimi alanında yürütülen işbirliği çalışmaları tanıtılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kütüphanecilik eğitimi, bilgibilim eğitimi, Avrupa Birliği, AB, işbirliği

Abstract: *The twenty first century has witnessed radical changes created by the technological advances, globalisation and competition on the higher education. The undeniable technological changes that have occurred in higher education have not only transcended national boundaries and changed formerly-held assumptions, but also facilitated the paradigmatic shifts. Ratified by the European Union (EU) nations in 1999, the Bologna Declaration is probably the best example of such a paradigmatic shift. One of the goals of this Declaration is to standardize education in the EU nations by 2010. It hopes to accomplish this through its "European Higher Education Area" which will not only encourage dialogue between the EU nations, but also function as a liaison for*

student-faculty exchanges among universities. The Bologna Program also hopes to encourage collaboration between European Library and Information Science (LIS) Schools. The purpose of this study is to introduce this on-going collaboration between the EU LIS schools.

Keywords: *Library science education, information science education, LIS education, European Union, EU, Cooperation*

Giriş

Yükseköğretim alanında gerçekleşecek uluslararası işbirliği girişimlerinin önündeki engellerden biri, yapılacak işbirliğinin ulusal kültürün ve kimliğin kaybedilmesi riskini taşıdığına dair varsayımlardır. Ancak, uluslararası işbirliği küreselleşmenin yarattığı ulusallaşma karşıtı hareketlere karşı bir hamle olarak görüldüğü takdirde, ulusal kimliğin tanıtımı ve güçlendirilmesinde bir araç olarak kullanılabilir. Bu bakış açısından hareketle yükseköğretim kurumları arasındaki uluslararası işbirliği hareketlerini "eğitime, araştırmaya ve kurumun hizmet alanlarına uluslararası ve kültürler arası boyutun entegre edilmesi süreci" olarak tanımlamak mümkündür (OECD, 1999). Bu tanımda uluslararası ve kültürler arası boyut birarada ele alınmaktadır; çünkü uluslararası işbirliği etkinlikleri farklı etnik grupların kültürler arası ilişkilerinde etkilidir.

Yükseköğretimde Uluslararası İşbirliği

Avrupa Komisyonu 1998 yılında yayımladığı Sorbon Deklârasyonu ile "Avrupa Yükseköğretim Alanı" yaratma amacını dile getirmiştir. Buna göre; AB üyesi ülkeler ile diğer Avrupa ülkeleri birleşmeye davet edilerek, bütün Avrupa üniversiteleri mensupları için sürekli güncellenen ve geliştirilen bir eğitim sisteminin kurulması hedeflenmiştir (Sorbonne Joint Declaration, 1998). Bunu izleyen dönemde yayımlanan Bolonya Deklârasyonu'nun hedefi ise yükseköğretim öğrencilerinin hareketliliklerini ve iş bulma imkânlarını genişleterek Avrupa üniversiteleri mezunlarının dünya genelinde rekabet gücünü artırmak olarak ifade edilmiştir. Bu hedef

içinde Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın 2010 yılında tamamlanması planlanmıştır (Bologna Declaration, 1999).

Yükseköğretim kurumlarının AB'nin bütünleşme süreci içindeki önemi tartışılmazdır. AB'nin sahip olduğu çok kültürlü yapı; yabancı kültürleri tanımak, birarada çalışmak, proje üretmek gibi yükseköğretim faaliyetleri ile daha heterojen bir yapıya kavuşabilir (Yükseköğretim Kurulu, 2003, s. 6). Bu amaçla, Avrupa'da öğretimin kalitesini artırmak ve yükseköğretimin Avrupa boyutunu güçlendirmek amacıyla Socrates eğitim programının eylem planlarından biri olan Erasmus uygulamaya konmuştur. Erasmus programı ile belirtilen amaçların; üniversiteler arasında uluslararası işbirliğini teşvik ederek, Avrupa'da karşılıklı öğrenci ve öğretim üyesi değişimini sağlayarak ve AB ülkelerindeki çalışmaların, alınan derecelerin akademik olarak tanınmasına katkıda bulunarak gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir (What is Erasmus, 2007).

Kütüphanecilik ve Bilgibilim Eğitiminde Akademik İşbirliği

Avrupa'da kütüphanecilik ve bilgibilim eğitimi veren yükseköğretim kurumları arasındaki işbirliği girişimleri gözle görülür miktarda artmıştır. Akademik alanda uluslararası işbirliğine yönelik bu ilgi; küreselleşmenin beraberinde getirdiği zorluklara karşı koyma, kütüphanecilik ve bilgibilim öğretim programlarını güçlendirme ve geliştirme, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin kalitesini yükseltme isteğinden ileri gelmektedir (Virkus ve Wood, 2004, s. 325). Yükseköğretim sisteminde işbirliği, öğrencilerin bireysel bilgi ve becerilerini geliştirmelerinin yanı sıra ulusal kütüphanecilik ve bilgibilim eğitiminde kalitenin yükselmesini sağlayacaktır (Kajberg, 2002, s. 170).

Alanımızda yükseköğretim kurumları arasında uygulanan farklı yaklaşımlara dayalı işbirliği çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalar; ortaklaşa düzenlenen toplantılar, konferanslar, yükseköğretim kurumları arasındaki görüş alış veriş, ortaklaşa araştırma ve geliştirme projeleri, ortak öğretim programı geliştirme girişimleri, öğrenci ve öğretim üyesi değişimi, öğretim materyali değişimi gibi çok farklı faaliyetleri içermektedir.

Kütüphanecilik ve bilgibilim eğitimi alanında öğrenci ve öğretim üyesi değişimi, uluslararası toplantılara katılım, uluslararası derneklere üyelik gibi araştırma ve öğretim programlarına uluslararası boyut kazandırma odaklı çalışmalar 1990'lı yılların başından bu yana süregelen bir süreçtir (Virkus ve Tammaro, 2005). Alanımızda, kütüphanecilik ve bilgibilim öğretim programlarına uluslararası boyut kazandırmaya yönelik olarak yükseköğretim kurumları arasında uygulanmış ilk girişim 1981'de UNESCO (1981) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası Dernekler

Kütüphanecilik ve bilgibilim eğitimine uluslararası boyutun kazandırılması Avrupa'daki çeşitli örgütler ve

ağlar tarafından desteklenen bir yaklaşımdır. Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu, (International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) kütüphanecilik ve bilgibilim eğitimi alanında uluslararası öğretim programlarının geliştirilmesini, projeler hazırlanmasını ve politikalar oluşturulmasını her zaman teşvik etmekte ve desteklemektedir (Dalton ve Levinson, 2000).

Bir diğer uluslararası dernek, Avrupa Kütüphanecilik ve Bilgibilim Eğitim ve Araştırma Derneği (European Association for Library and Information Education and Research, EUCLID), yükseköğretim kurumlarını Bolonya sürecinin nihai amacı olan "Avrupa Yükseköğretim Alanı 2010"un oluşturulması hedefine yönelik olarak kurumsal düzeyde işbirliği yapmaya teşvik etmektedir (EUCLID, 2005). EUCLID, Avrupa'daki farklı ülkelerin öğretim programlarının planlanması aşamasında bilgi değişiminin sağlanması ve ülkeler arasında uzmanlıkların karşılıklı olarak tanınmasına yönelik olanakları araştırmaktadır. EUCLID; üyeleri arasında öğretim üyesi ve öğrenci değişimini gerçekleştirmek, araştırma projelerinde işbirliğini geliştirmek, bu alanda daha az gelişmiş ülkelere ileri düzeydeki ülkelerin katkıda bulunmasını sağlamak, öğretim programlarının karşılıklı tanınmasını teşvik etmek yönünde faaliyetler yürütmek amacıyla kurulmuştur (Harbo, 1994).

Uluslararası Toplantılar

Kütüphanecilik ve bilgibilim eğitimine uluslararası boyut kazandıran etkinlikler arasında uluslararası toplantılar da yer alır. Buna en iyi örnek; BOBCATSSS sempozyumudur. Organizasyonu öğrenciler tarafından yapılan BOBCATSSS'in amacı; Orta, Doğu ve Batı Avrupa'da öğrenciler ve profesyoneller arasındaki işbirliğini artırmak olarak tanımlanmaktadır (Kajberg, 2003, s. 32). 1993 yılından bu yana EUCLID desteğiyle düzenlenen sempozyuma her yıl farklı bir Avrupa ülkesi ev sahipliği yapmaktadır.

Akademik Kurumlar Arası Ortaklıklar

Kütüphanecilik ve bilgibilim eğitimindeki uluslararası çalışmalardan biri de Kuzey ve Baltık ülkeleri arasında gerçekleştirilmiştir. The Nordic Research School in Library and Information Science (NORSLIS) Kuzey ülkelerinde kütüphanecilik ve bilgibilim eğitimi alanında doktora eğitimi ve araştırma faaliyetlerine yönelik akademik çalışmaları içermektedir. Amacı; bilgi toplumunun gereksinimlerini karşılamak üzere kütüphanecilik ve bilgibilim alanında doktora düzeyinde verilen eğitimin kalitesini yükseltmek olarak tanımlanan NORSLIS, doktora programına sahip Kuzey ve Baltık ülkelerinden 15 yükseköğretim kurumunun biraraya gelmesiyle oluşturulmuştur (Nordic Research School, 2007). Bu işbirliği modeli, kütüphanecilik ve bilgibilim okullarındaki dağıtık durumdaki bilimsel uzmanlıkları, ufak çaplı eğitim ve araştırma birimlerini biraraya getirerek doktora eğitimini

ve araştırma faaliyetlerini daha etkili ve verimli bir şekilde yürütmeyi hedeflemektedir (Virkus ve Harbo, 2002). Halihazırda alanında uzman 30 araştırmacı ve akademisyen ile yürütülen programda doktora programına kayıtlı öğrenci sayısı 170 ve doktora sonrası öğretim programına kayıtlı öğrenci sayısı 20'dir (Nordic Research School, 2007).

Avrupa'da kütüphanecilik ve bilginbilim eğitimi veren yükseköğretim kurumları arasında yapılmış bir diğer işbirliği örneği de Macaristan ve Almanya arasında gerçekleştirilmiştir. Szombathely Üniversitesi ve Stuttgart Üniversitesi arasında öğretim programları geliştirme, öğrenci ve öğretim üyesi değişimi, çalışma gezileri ve eğitim materyalleri alanlarında işbirliği yapılmaktadır (Kajberg, 2003, s. 31).

Bolonya sürecinin en önemli gelişmelerinden biri olarak değerlendirilen ortak dersler (joint courses), üniversitelerin ders düzeyindeki işbirliği çalışmaları arasında yer alır. Kütüphanecilik ve bilginbilim eğitimi alanında ilk örneğine 1994 yılında İngiltere ve Portekiz arasında yüksek lisans dersi düzeyinde rastlanmıştır. İzleyen dönemde Parma-Northumbria Ortak Dersler girişimi ile sayısal kütüphanelere yönelik Parma-Talinn-Oslo Ortak Dersi girişimi gerçekleştirilmiştir (Kajberg, 2003, s. 30).

Öğretim Programı Geliştirme Çalışmaları

Son yıllarda yapılmış olan Avrupa öğretim programı geliştirme projesi kütüphanecilik ve bilginbilim eğitimi alanındaki önemli işbirliği çalışmaları arasında yer alır. 2004 yılında başlayan proje AB'nin Socrates programı tarafından finanse edilmiştir. Alanın uzmanlarınca gerçekleştirilen geniş çaplı değerlendirmeler sonucunda kütüphanecilik ve bilginbilim eğitimi için önemli 12 tema belirlenmiş ve bu temalara yönelik bilgilere *European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education* isimli elektronik kitapta yer verilmiştir (Kajberg ve Lørring, 2005).

Türkiye'nin İşbirliği Faaliyetleri

Türkiye'de kütüphanecilik ve bilginbilim eğitiminde uluslararası ölçekteki işbirliği çalışmaları AB yükseköğretim programı Erasmus ile birlikte yükselişe geçmiştir. Zaman zaman öğretim üyesi ziyaretlerinin gözlemlendiği kütüphanecilik ve bilginbilim eğitimi adına Türkiye'de son yıllardaki en önemli gelişmenin Erasmus programı çerçevesinde başlayan işbirliği hareketleri olduğunu söylemek mümkündür. Ülkemizde lisans ve lisans üstü düzeyde öğretim programı olan bölümlerimiz Avrupa'nın çeşitli üniversiteleri ile karşılıklı anlaşmalar yapmışlardır. Bu anlaşmaların ilki 2004 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü ile Polonya Nicolaus Copernicus Üniversitesi Bilginbilim ve Kitapbilim Enstitüsü arasında imzalanmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde Ankara Üniversitesinden üç öğretim elemanı ve Nicolaus Copernicus Üniversitesinden de iki öğretim elemanı karşılıklı ziyaretlerde

bulunmuşlardır. Nicolaus Copernicus Üniversitesinden bir öğrenci bir yarı yıl süresince öğrenimini Ankara Üniversitesinde sürdürecektir. Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü ise 2006 ve 2007 yıllarında Avrupa'da yedi üniversite ile lisans ve lisans üstü düzeylerde karşılıklı anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmalara göre Hacettepe Üniversitesinden iki ve Amsterdam Üniversitesinden bir öğretim üyesi karşılıklı ziyaretler gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca, 2007-2008 akademik yılında Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünden beş lisans ve bir doktora öğrencisi Avrupa'daki anlaşmalı üniversitelerde öğrenim görecektir.

Sonuç ve Öneriler

Yukarıda ele alınan örnekler kütüphanecilik ve bilginbilim eğitimi alanındaki işbirliği faaliyetlerinin ulusal (bölgesel) düzeyde, üniversiteler ile kütüphanecilik ve bilginbilim programları düzeylerinde gerçekleştiğini göstermektedir. "Avrupa Yükseköğretim Alanı" oluşturma hedefine yönelik yapılacak tüm faaliyetler uluslararası, ulusal ve kurumsal düzeyde bütünlük bir çaba gerektirmektedir. Bu bağlamda kütüphanecilik ve bilginbilim eğitimindeki ulusal politikalar ve kurumsal hedefler oluşturulurken alanımızın uluslararası boyutu dikkate alınmalıdır. Kuşkusuz eğitim programlarına uluslararası nitelik kazandırma süreci bürokratik engeller, öğrenim biçimlerindeki farklılıklar, değişime direnme vb. gibi bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte ortaklaşa yaşanan bu sorunlara yine ortaklaşa yapılan çalışmalarla çözüm yolları aranmaktadır. Değişen dünya koşullarına uyum sağlama aşamasında ciddi sorunlarla karşı karşıya olan Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerimizin uluslararası işbirliği faaliyetlerine aktif olarak katılması geleceğin bilgi profesyonelleri için büyük önem taşımaktadır. Çünkü akademik öğretim programları profesyonel niteliklerin kazandırıldığı temel programlardır. Bu nedenle Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de de Bilgi ve Belge Yönetimi eğitimi veren bölümler kültürel çeşitliliği ve uluslararası bakış açısını kendi öğretim programlarına kazandırmak adına öğrencilerini ve öğretim üyelerini değişim programlarına katılmak konusunda teşvik etmelidir. Bu değişim programları sayesinde öğrenciler değişen dünya koşullarına daha kolay uyum sağlayacaklardır. Öğretim üyeleri aracılığıyla kazanılan deneyimler ise ulusal eğitim kurumlarında uluslararası öğrencilere yönelik hazırlanan programları geliştirme olanağı sağlayacaktır. Erasmus programı kapsamında karşılıklı anlaşma yapılan bölüm sayılarındaki artış daha çok öğrenci ve öğretim üyesinin bu programlardan yararlanmasını sağlayacaktır. Bunun yanı sıra programın amacı ve içeriği konusunda yapılacak bilgilendirme çalışmaları ve katılımcılardan neler beklendiği konusunda farkındalık yaratılması programın amacına ulaşması bakımından önem taşımaktadır.

Kaynakça

- About BOBCATSSS. (2005). 7 Mayıs 2007 tarihinde <http://www.tlu.ee/konverents/2006bobcatss> adresinden erişildi.
- The Bologna Declaration. (1999). 10 Ocak 2007 tarihinde <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf> adresinden erişildi.
- Dalton, P. ve Levinson, K. (2000). *An investigation of LIS qualifications throughout the world*. 66th IFLA Council and General Conference, 13-18 August 2000, Jerusalem, Israel'de sunulan bildiri. 7 Mayıs 2007 tarihinde <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/061-161e.htm> adresinden erişildi.
- EUCLID. (2005). *Position paper on the process towards establishing a European Area of Higher Education adopted by EUCLID – The European Association for Education and Research in Library and Information Science*. 5 Şubat 2007 tarihinde http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/03-Pos_pap-05/050321_EUCLID.pdf adresinden erişildi.
- Harbo, O. (1994). *Library and Information Science Education (LIS) in Europe. The role of EUCLID in curriculum development and equivalence of qualifications*. 60th IFLA General Conference, 21-27 August 1994, Havana, Cuba'da sunulan bildiri. 1 Şubat 2007 tarihinde <http://www.ifla.org/IV/ifla60/60-haro.htm> adresinden erişildi.
- Kajberg, L. (2002). Cross-country partnerships in European library and information science: education at the crossroads. *Library Review*, 51, 164-170.
- Kajberg, L. (2003). A survey of internationalisation activities in European Library and Information Science schools. *Journal of Studies in International Education*, 8, 352-376.
- Kajberg, L. ve Lørring, L. (Ed.). (2005). *European curriculum reflections on library and information science education*. Copenhagen: The Royal School of Library and Information Science. 1 Şubat 2007 tarihinde <http://www.asis.org/Bulletin/Dec-06/EuropeanLIS.pdf> adresinden erişildi.
- Nordic Research School in Library and Information Science. (2007). 7 Mayıs 2007 tarihinde <http://www.norslis.net/> adresinden erişildi.
- OECD. (1999). *Quality and internationalisation in higher education*. Paris: OECD. 18 Ocak 2007 tarihinde <http://www.oecd.org/publications/ebook/8999101E.PDF> adresinden erişildi.
- Sorbonne Joint Declaration: Joint declaration on harmonization of the architecture of the European higher education system. (1998). 10 Ocak 2007 tarihinde http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Sorbonne_declaration.pdf adresinden erişildi.
- UNESCO. (1981). *World guide to library schools and training courses in documentation*. London: Clive Bingley.
- Virkus, S. ve Harbo, O. (2002). The internationalisation of Baltic library and information science education with emphasis on the cooperation with Nordic partners. *Education for Information*, 20, 217-235.
- Virkus, S. ve Tamaro, M. (2005). *Models of academic cooperation in European LIS education*. The European Association of Distance Teaching Universities Working Conference, 10-11 November 2005, Rome, Italy'de sunulan bildiri. 1 Şubat 2007 tarihinde <http://www.eadtu.nl/proceedings/2005/papers/EADTU-Rome%20Sirje%20Virkus%20and%20Anna%20Maria%20Tamaro.pdf> adresinden erişildi.
- Virkus, S. ve Wood, L. (2004). Change and innovation in European LIS education. *New Library World*, 105, 320-329.
- What is Erasmus? (2007). 1 Şubat 2007 tarihinde http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/erasmus/what_en.html adresinden erişildi.
- Yükseköğretim Kurulu. (2003). *Avrupa Birliği ülkelerinde yükseköğretim: Yeni gelişmeler*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu.